



# METT ja Eestis varem tehtud tulemuslikkuse hindamised

**Mart Külvik**  
Eesti Maaülikool

Projekti „Elurikkuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis“  
Eesti lõpuseminar  
08.05.2024

# Kava

- Tulemuslikkus? Kaitsetõhusus?
- Mis on METT?
- Mida ja millal on METTiga Eestis hinnatud?
- Mida METT on näidanud?
- Milleks METTi saab kasutada?

Tulemuslikkus? Kaitsetõhusus?



- > Target 7
- > Target 8
- > Target 9
- > Target 10
- > Target 11
- > Target 12
- > Target 13
- > Target 14
- > Target 15
- > Target 16
- > Target 17
- > Target 18
- > Target 19
- > Target 20

Target 11: By 2020, at least 17 per cent of terrestrial and inland water areas and 10 per cent of coastal and marine areas, especially areas of particular importance for biodiversity and ecosystem services, are conserved through effectively and equitably managed, ecologically representative and well-connected systems of protected areas and other effective area-based conservation measures, and integrated into the wider landscape and seascape.

**Technical rationale:** Well governed and effectively managed protected areas are a proven method for safeguarding both habitats and populations of species and for delivering important ecosystem services.<sup>37, 38, 39, 40, 41</sup> Currently, some 13 per cent of terrestrial areas and 5 per cent of coastal areas are protected, while very little of the open oceans are protected. The current target of 10 per cent protection for each ecological region has been achieved in approximately 55 per cent of all terrestrial eco-regions.<sup>42</sup> Therefore reaching this target implies a modest increase in terrestrial

- IMPLEMENTATION
- INDICATORS
- ACTIONS
- QUICK GUIDES FOR THE AICHI BIODIVERSITY

# looduskaitsepoliitika kontekst

- 2010 Aichi eesmärk 11 (klassikalise looduskaitse eesmärk): 17% maismaad ja 10% merd kaitse alla, **tõhusa (efektiivse)** pindalalise kaitsekorralduse kaudu
- */.../ are conserved through **effectively** and **equitably managed**, ecologically representative and well connected systems of protected areas /.../*

# milline metoodika valida?

- Kuni praeguse ajani pole rahvusvaheliselt kokku lepitud, milliste meetoditega looduse kaitsmise sobivust (“effective management”) hinnata.
- Ühtses kaitstavate alade andmebaasis *Protected Planet* on toodud 78 erinevat kaitsekorralduse meetmeid hindava metoodika nimetust.
- Näiteks Eestiski on kasutatud hindamiseks
  - METT metoodika kõrval näiteks
  - Birdlife IBA (Eesti tähtsad linnualad),
  - PAN Parks (Soomaal) ja
  - Euroopa diplomi (Matsalus) hindamisprotseduure.

## TEISI METOODIKATE NÄITEID

Väga põhjaliku analüüsi näiteks on UNESCO poolt välja töötatud *Enhancing our Heritage* (EOH) metoodika<sup>1</sup>

*The Rapid Assessment and Prioritisation of Protected Area Management* (RAPPAM) on arengumaade looduskaitsekorralduse hindamisel kasutatud vahend<sup>2</sup>

*Coach Observatory Mission Information Toolkit* (COMIT) on laiem elurikkuse kaitse tõhususe metoodika koos koolitusmaterjalidega<sup>3</sup>

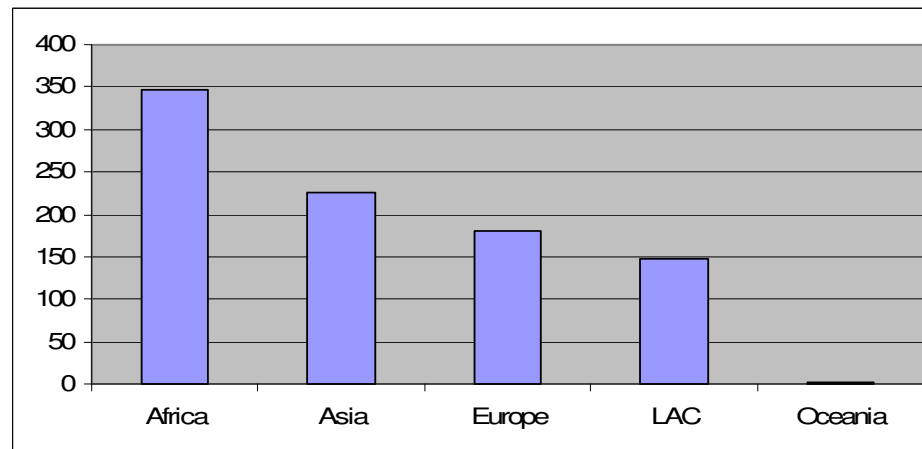
*IUCN Green List* on Rahvusvahelise looduskaitseliidu poolt kasutatav kaitsealade sertimisprogramm<sup>4</sup>

Mis on METT?



# METT = *Management Effectiveness Tracking Tool*

- Algne versioon töötati välja Maailma Looduse Fondi (WWF) ja Maailmapanga koostöös, kasutati algselt metsakaitsealade kaitse projektide edukuse hindamiseks (2009)
- Üleilmselt kõige laialdasemalt kasutatav meetod kaitsetõhususe hindamiseks (tänapäevani >3000 hindamist)



Hindamiste jaotus maailmajagude kaupa aastal 2020 (kokku ca 1000 hindamist)

**Kaitsealade kaitsetõhusu**  
Eesti olude jaoks koostatud  
METT metoodik  
Arendatud versioon



Mart Külvik  
Tartu, 2010

# KAITSEALADE KAITSETÕHUSUSE HINDAMINE

Eestile kohandatud

Mart Külvik, Kairi



# KAITSEALADE KAITSETÕHUSUSE HINDAMINE

Eestile kohandatud

Mart Külvik,  
Triinu Vaab

# KAITSEALADE KAITSETÕHUSUSE HINDAMINE

Eestile kohandatud

Mart Külvik, Siim

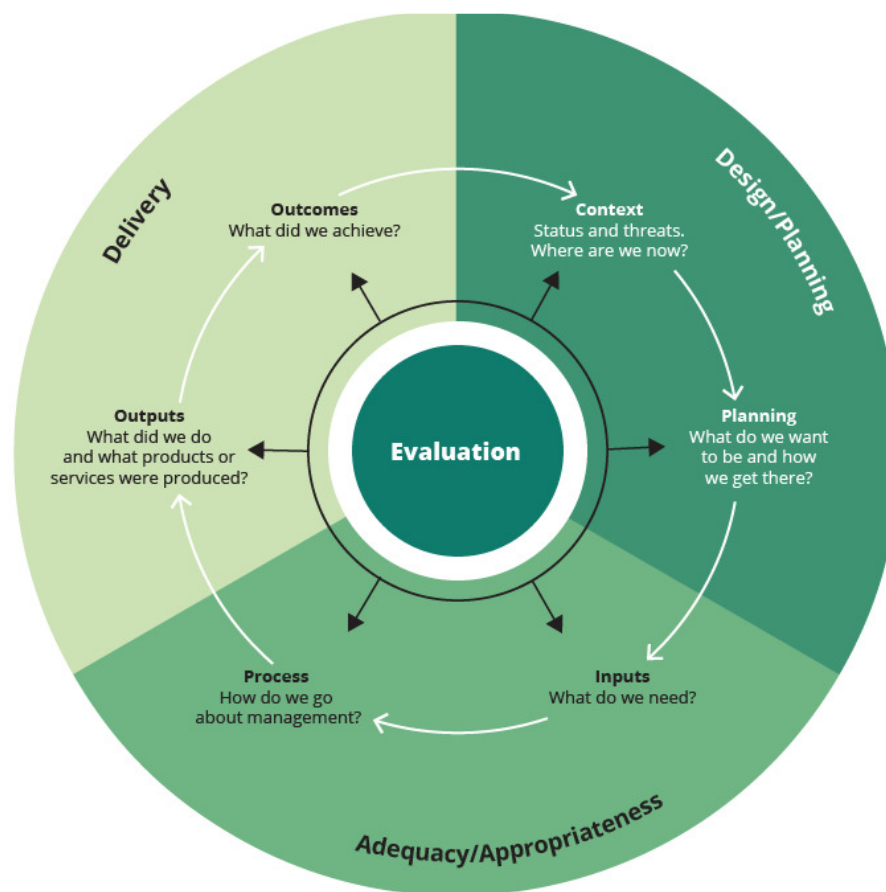
# KAITSEALADE KAITSETÕHUSUSE HINDAMINE

kasutades METT metoodikat –  
kokkuvõtte neljast hindamisest Eestis  
perioodil 2010-2022

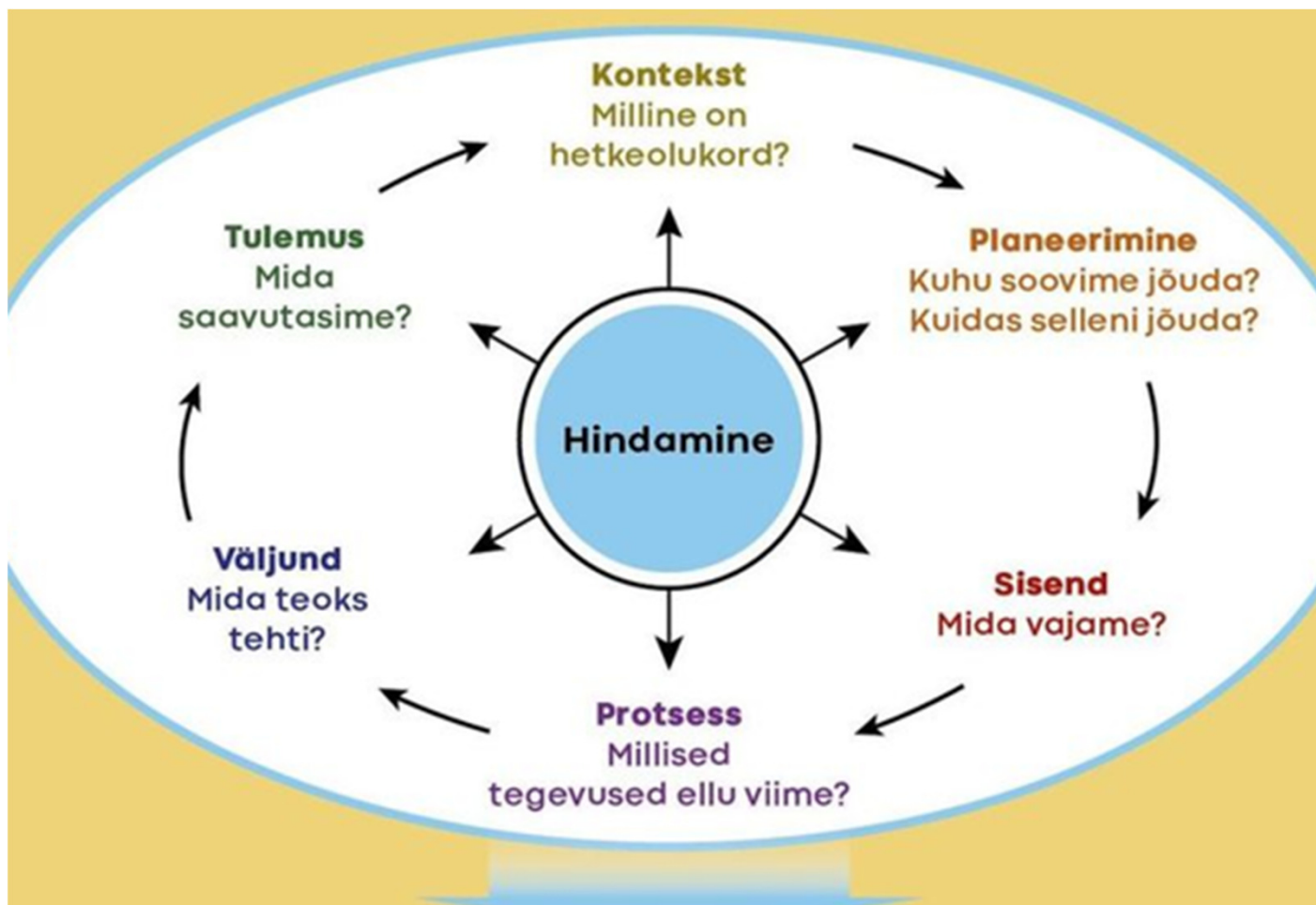
Mart Külvik



# kaitsetõhususe hindamise ring



Kaitseala kaitsekorralduse ja selle tulemus-hindamise tsükkel nn WCPA meetodilise raamistiku tähenduses



Hinnatavad elemendid	Selgitus	Hinnatavad Kriteeriumid	Hindamise kese
Kontekst	<i>Kus me praegu oleme?</i> Olulisuse, ohtude ja poliitilise keskkonna hinnang	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Tähtsus</li> <li>- Ohud</li> <li>- Ohustatus</li> <li>- Riiklik kontekst</li> <li>- Partnerid</li> </ul>	Olukord
Planeerimine	<i>Mida me soovime?</i> Kaitseala olemuse ja planeeringu hinnang	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kaitseala seadustatus ja poliitika</li> <li>- Kaitsealade võrgustiku planeering</li> <li>- Kaitseala planeering</li> <li>- Kaitsekorralduskava</li> </ul>	Kohasus
Sisend	<i>Mida meil vaja on?</i> Kaitsekorralduse elluviimiseks vajalike ressursside/vahendite hinnang	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kaitseala valitseja ressursid ja vahendid</li> <li>- Kaitseala ressursid</li> </ul>	Ressursid
Protsess	<i>Kuidas me seda saavutame?</i> Kaitsekorralduse läbiviimise hinnang	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kaitsekorralduse protsessi adekvaatsuse hinnang</li> </ul>	Jõudlus <sup>10</sup> ja kohasus
Väljund	<i>Millised on tulemused?</i> Konkreetsete kaitsekorralduslike tegevuste läbiviiduse hinnang; pakutavate „kaupade ja teenuste“ inventuur	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kaitsekorralduslike tegevuste tulemused</li> <li>- „Kaupad ja teenused“</li> </ul>	Tõhusus
Tulemus	<i>Mida me saavutasime?</i> Tulemuste ja selle määra hindamine kuivõrd need vastavad algselt püstitatud üldeesmärkidele	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mõju kaitseväärtustele: kaitsekorralduslike meetmete tulemusel saavutatud mõjud / muutused võrreldes eesmärkidega</li> </ul>	Tõhusus ja kohasus



### Kaitsetõhususe hindamisvorm **Endla LKA** kohta

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsimuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
<b>1. Juriidiline staatus</b>  Kas kaitseala kaitse on juriidiliselt määratletud?  <i>Kontekst</i>	Kaitsealal puudub juriidiline staatus	0		Kaitse-eeskiri on kinnitatud	Kuna kaitseala laiendamiseks ja piiride korrigeerimiseks on laekunud põhjendatud ettepanekud, siis on ette valmistatud juba uue eeskirja eelnõu ja tehtud ekspertiis
	Kaitseala juriidiliseks määratlemiseks on tehtud kokkulepe, kuid see tegevus pole veel alanud	1			
	Juriidiline staatus on kinnitamisel (sh. alad, mis on kaitstavad rahvusvaheliste lepete nt. <u>Ramsari konventsioon</u> või kohaliku omavalitsuse otsusega)	2			
	Kaitseala on looduskaitsealade alusel moodustatud	3	X		
<b>2. Kaitse-eeskiri</b>  Kas on rakendatud kohane looduskasutust reguleeriv kaitsereežiim  <i>Planeerimine</i>	Kaitsealal puuduvad looduskasutust reguleerivad eeskirjad	0		Senise eeskirja rakendamisel on ilmnunud vajakajäämisi liikumise korraldamisel, samuti piiride põhjendatuse osas	Ette on valmistatud uue eeskirja eelnõu
	Looduskasutust reguleerivad eeskirjad on oluliste puudujääkidega	1			
	Looduskasutust reguleerivad eeskirjad on mõningate puudujääkidega	2	X		
	Kaitseala kaitseeeskirjad toimivad hästi ja on piisavaks aluseks kaitse korraldamisel	3			
<b>3. Õiguse rakendumine</b>	Kaitseala valitsejal pole ressursse ja/või vahendeid seaduse ja kaitse-eeskirja	0		Järelvalvevõimekus on väga madal, mille tõttu	Järelvalvevõimekuse parandamine –

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsimuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
7. Kaitse- korralduskava  Kas on olemas kaitsekorraldus- kava ning seda täidetakse?  <i>Planeerimine</i>	Kaitseala jaoks pole kaitsekorralduskava koostatud	0		Kaitseala on olemas kehtiv kaitsekorralduskava, kuid ressursside nappuse tõttu pole seda kunagi täies mahus suudetud rakendada	Lisainvesteeringud võimaldaks osaliselt küll kaitsekorralduslikke tegevusi ellu viia, kuid osad probleemid jäävad – niitude hooldamine raskesti ligipääsetavates kohtades ei ole ilmselt ka tulevikus maakasutuspraktikate olulise muutuse tõttu perspektiivikas
	Kaitseala kaitsekorralduskava on koostatud või koostamisel, kuid seda ei täideta	1			
	Kaitseala kaitsekorralduskava on olemas, kuid kaitsekorraldus toimub vaid osaliselt vastavalt sellele finantseerimisprobleemide vms tõttu	2	X		
	Kaitsealal on olemas kaitsekorralduskava ja kaitsekorraldus toimub täielikult vastavalt sellele	3			
<i>Lisapunktid: Planeerimine</i>					
7a	Planeerimisprotsess võimaldab olulistel asjalistel adekvaatselt mõjutada kaitsekorralduskava	+1	X	Kava ja eeskirja koostamine on avalikud protsessid, kus küsitakse kõigi maaomanike jt. huvigruppide arvamusi	
7b	Kaitsekorralduskava vaadatakse läbi ja ajakohastatakse perioodiliselt	+1	X	Kava vahehindamine on planeeritud kaitsekorraldusperioodi keskel, kuid tegelikkuses toimub kava läbivaatus pigem jooksvalt ehk igaaastaselt, kui aasta tööplaan koostatakse	
7c	Seire, uuringud ja hindamine on kaitsekorralduskava	+1	X	Jah	

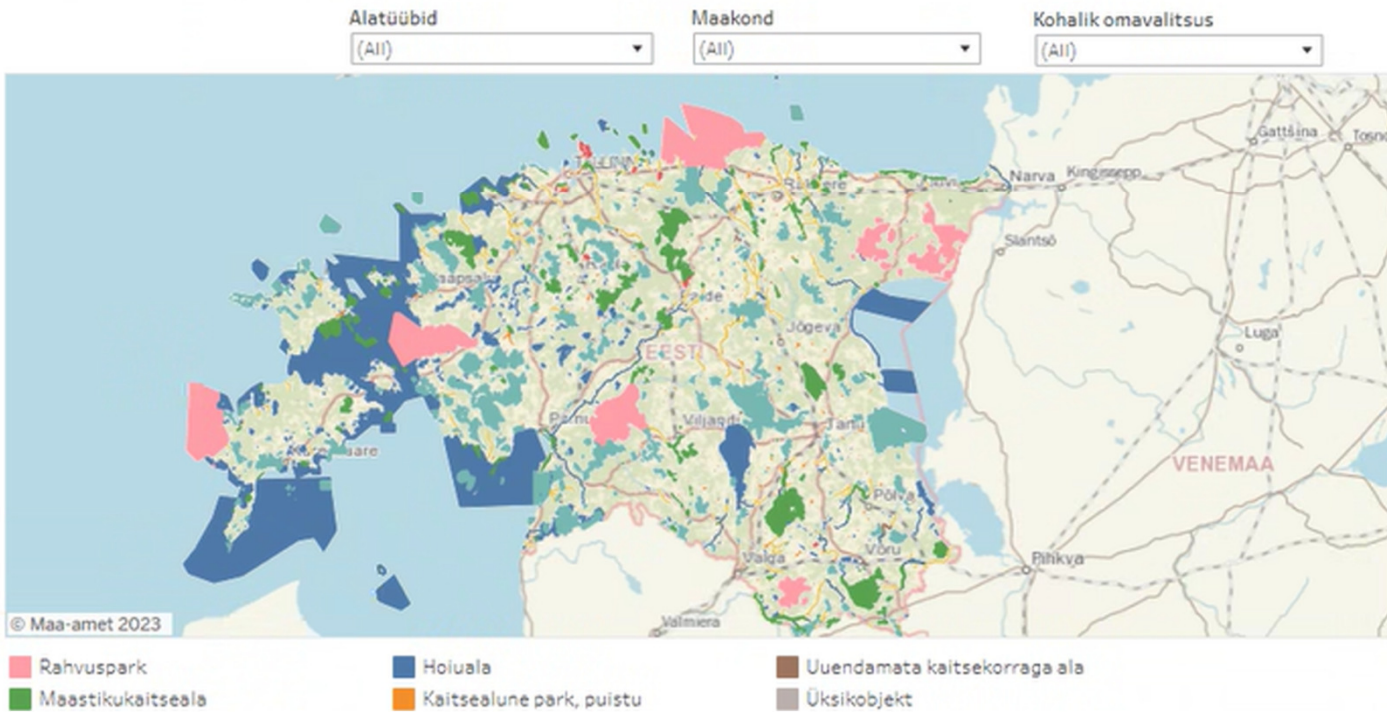
		küsimuse kohta			
24. Kohalik kogukond	Kohalik kogukond ei osale looduskaitse otsustustes	0	X	Kohalik kogukond tunnetab, et ta ei ole sisuliselt kaitsekorralduslikesse igapäevastesse otsustesse kaasatud. Ilmselt on KKK ja KE koostamise raames kaasamine ebapiisav.	Kogukond soovis regulaarsete sisuliste arutelude taastamist – nagu administratsiooni ajal
	Kas kohalik kogukond osaleb looduskaitsekorralduslikes otsustustes?	1			
	<i>Protsess</i>	2			
		3			
<i>Lisapunktid: kohalik kogukond</i>					
24a: Mõju kogukonnale	Kaitseala valitseja ja kohaliku kogukonna ning huvigruppide vahel on avatud ja usalduslikud suhted	+1			Taastama avatud arutelude ja kokkusaamiste praktika
24b: Mõju kogukonnale	Rakendatakse programme ja/või projekte, mis edendavad nii looduskaitse kui kohaliku kogukonna huve	+1			Plaanima üritusi kogukonna kaasamiseks
24c: Mõju kogukonnale	Kohalik kogukond toetab aktiivselt looduskaitsekorralduslikke tegevusi	+1			Koostööd on võimalik saavutada alles peale sidemete taastamist
25. Majandustulu	Kas looduskaitse loob kohalikule kogukonnale majandustulu?	0		On olemas turismiarendusega tegelevad ettevõtjad, kes on kaitseala potentsiaali ka kasutanud	
	<i>Tulemus</i>	1	X		
		2			
		3			

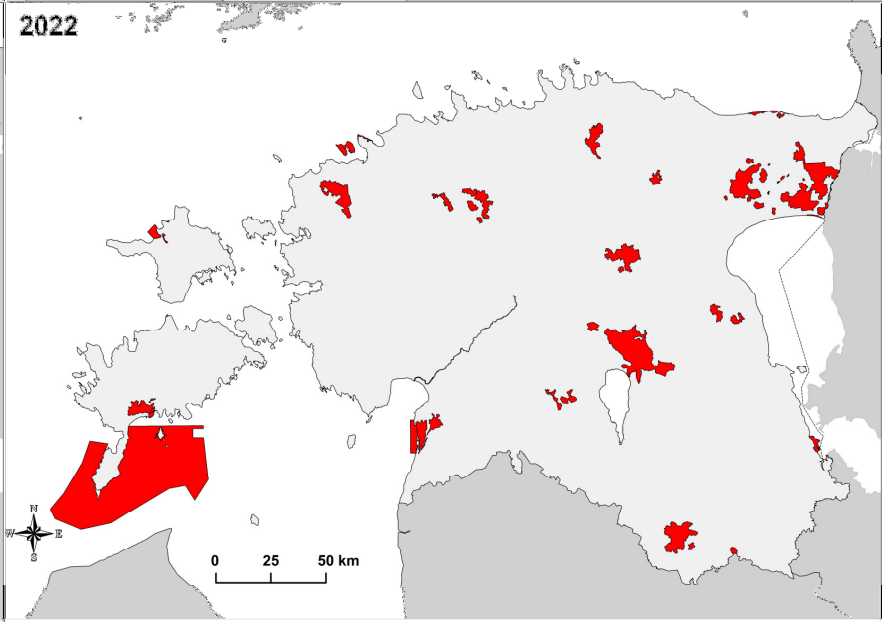
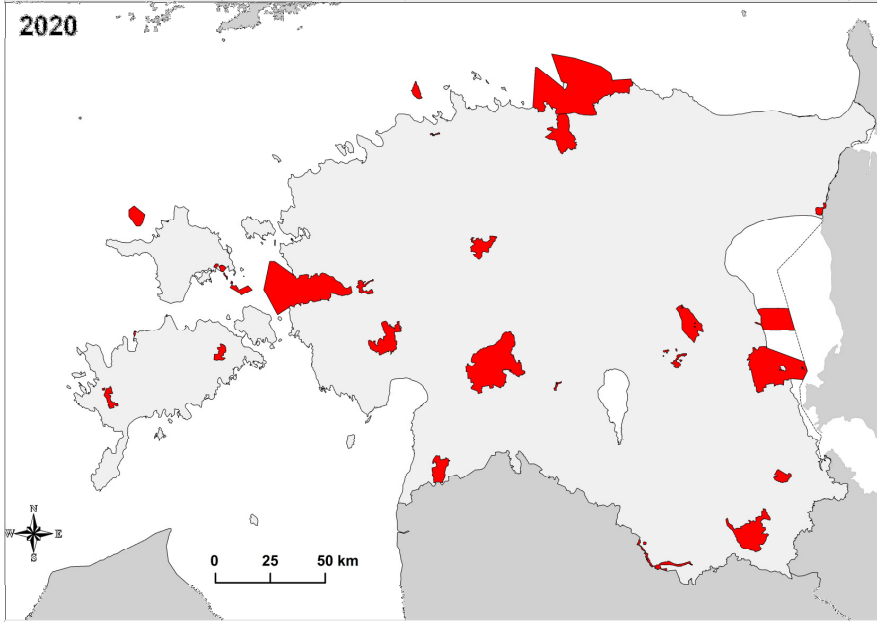
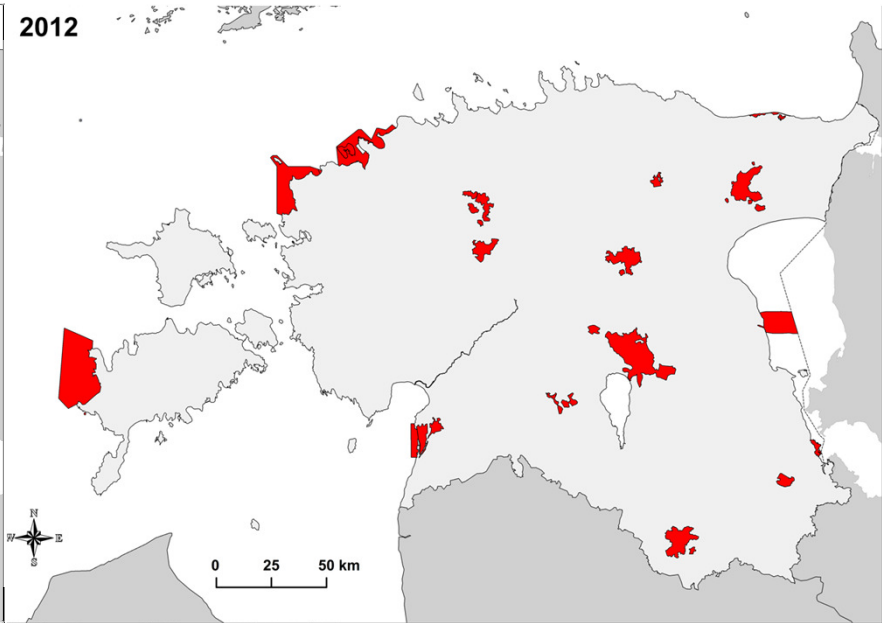
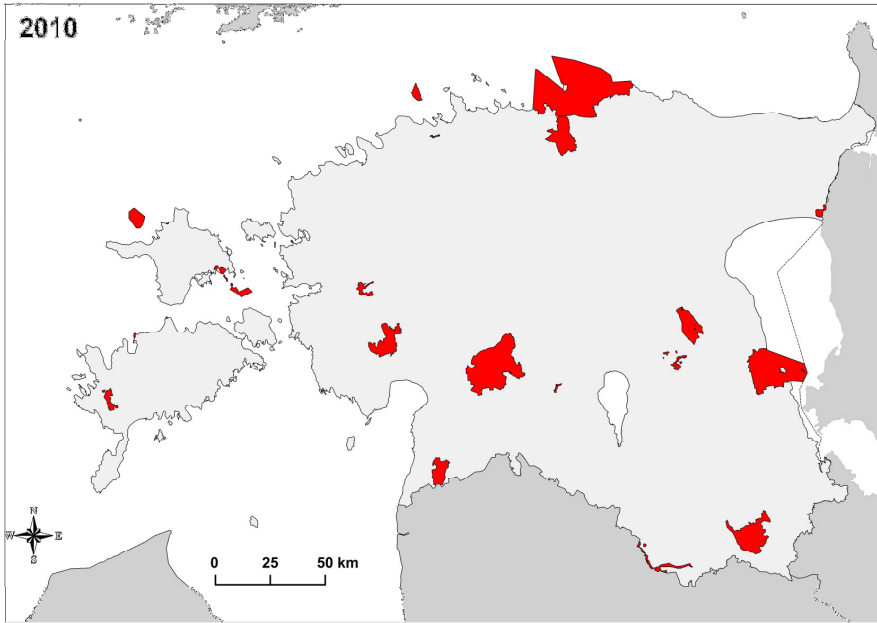


Mida ja millal on METTiga Eestis hinnatud?

# Hinnatud kaitstavate alade tüübid

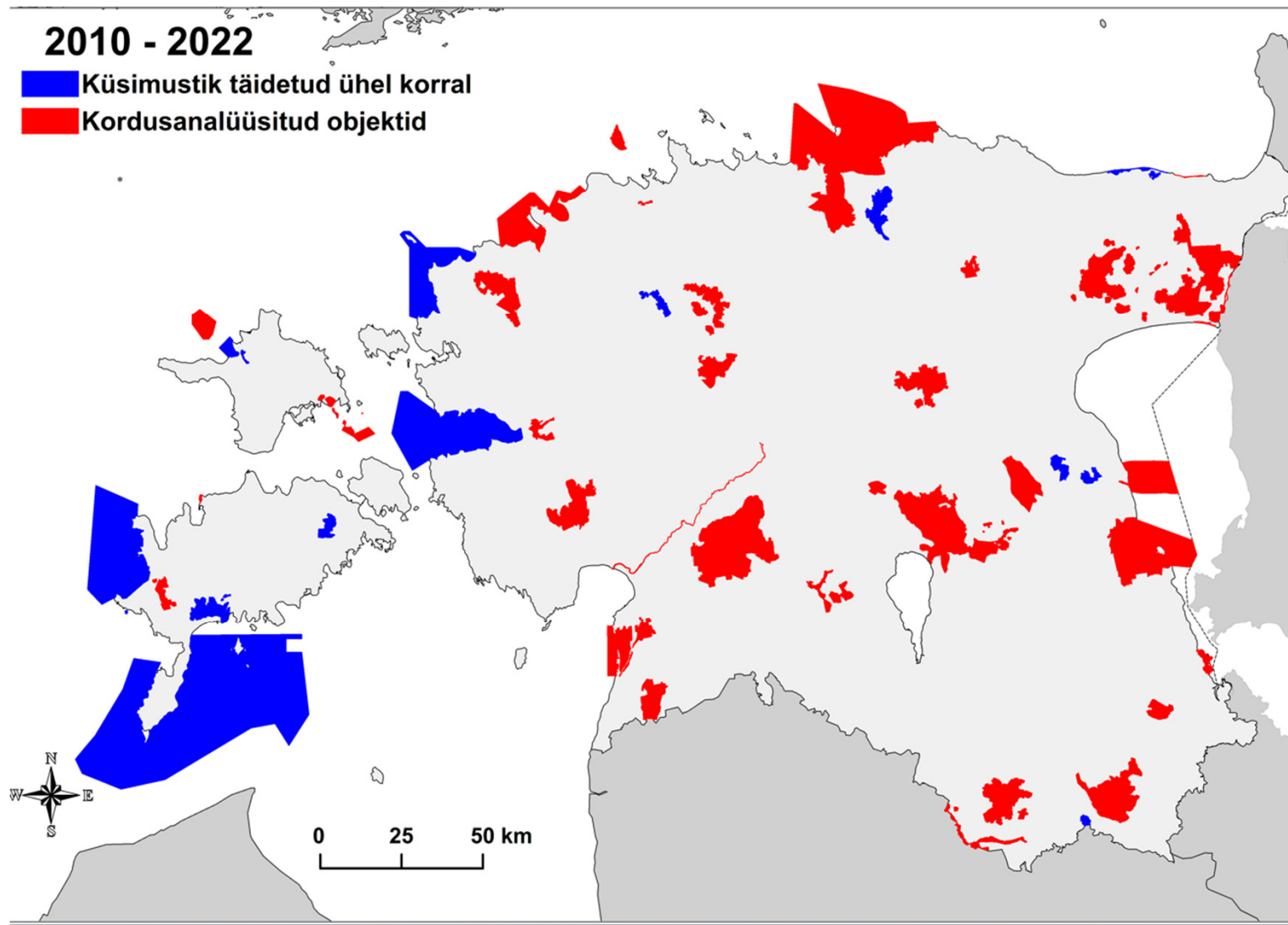
Hoiuala	712 771 ha
Looduskaitseala	380 847 ha
Rahvuspark	270 084 ha
Maastikukaitseala	173 860 ha
Püsielupaik	101 583 ha
Kaitsealune park, puistu	4 225 ha
Kohaliku omavalitsuse kaitstav objekt	3 965 ha
Lõheliste kudemis- ja elupaik	3 832 ha
Üksikobjekt	1 083 ha
Uuendamata kaitsekorraga ala	965 ha





**2010 - 2022**

- Küsimustik täidetud ühel korral**
- Kordusanalüüsitud objektid**



METT metoodika hinnatud kaitstavad loodusobjektid Eestis 2010-2022. Kirjete legend: allajoonitud tekst – objekti tüüp on muutunud; värvitekstid – kordusanalüüsitud objektid; must tekst – küsimustik täidetud ühel korral; Emajõe-Suursoo = Peipsiveere looduskaitseala; Käntu-Kastja HA puhul selle Läänemaa osa (allikas: Keskkonnaamet <sup>11</sup>)

2022 (n=21)	2020 (n=25)	2012 (n=18)	2010 (n=20)
<u>Alam-Pedja LKA</u>	Haanja LP	<u>Alam-Pedja LKA</u>	Haanja LP
<u>Alutaguse RP</u>	Hiiu madala HA	<u>Muraka LKA</u>	Hiiu madala HA
<u>Endla LKA</u>	Hiiumaa laidude MKA	<u>Endla LKA</u>	Hiiumaa laidude MKA
<u>Haavakannu LKA</u>	Koigi MKA	<u>Haavakannu HA</u>	
<u>Karula RP</u>	Koiva-Mustjõe MKA	<u>Karula RP</u>	Koiva-Mustjõe MKA
Kura kurgu HA	<b>Kõnnumaa MKA</b>	<b>Kõnnumaa MKA</b>	
Kääpa MKA	Käntu-Kastja HA		Käntu-Kastja HA
<u>Loodi LP</u>	Kärevere LKA	<u>Loodi LP</u>	Kärevere LKA
Luhasoo LKA	Lahemaa RP		Lahemaa RP
<u>Lütemaa LKA</u>	<b>Lahepera HA</b>	<u>Lütemaa LKA</u>	
<u>Läänemaa Suursoo MKA</u>	<u>Lavassaare LKA</u>	<u>Läänemaa Suursoo MKA</u>	<u>Lavassaare HA</u>
<u>Lüübnitsa HA</u>	Matsalu RP	<u>Lüübnitsa HA</u>	
<u>Mahtra LKA</u>		<u>Mahtra LKA</u>	
Mullutu-Loode LKA	<b>Meenikunno LKA</b>	<b>Meenikunno MKA</b>	
Ohepalu LKA	Naissaare LP		Naissaare LP
<u>Ontika MKA</u>	Nigula LKA	<u>Ontika MKA</u>	Nigula LKA
Padakõrve LKA	Nõmme-Mustamäe MKA		Nõmme-Mustamäe MKA
Pakri MKA	Panga MKA	Pakri HA	Panga MKA
Paope LKA	<u>Peipsiveere LKA</u>		<u>Emajõe Suursoo MKA</u>
<u>Pärnu jõe HA</u>	Põhja-Kõrvemaa LKA	<u>Pärnu jõe HA</u>	Põhja-Kõrvemaa LKA
Rabivere MKA	Päite MKA		Päite MKA
	Soomaa RP		Soomaa RP
	Struuga MKA		Struuga MKA
	Viidumäe LKA		Viidumäe LKA
	Viljandi MKA		Viljandi MKA
	Vooremaa MKA		Vooremaa MKA
		<b>Lahepera HA</b>	
		Vilsandi RP	
		Nõva-Osmussaare HA	

2010-2022 on Eestis hinnatud iga hindamist arvesse võttes 84 kaitstava ala kaitsetõhusust

Hinnatud kaitsealade arv aastate kaupa

	2022	2020	2012	2010
Rahvuspark	2	3	2	2
Looduskaitseala	10	7	5	4
Maastikukaitseala/Looduspark	6	12	5	11
Hoiuala	3	3	6	3
<b>KOKKU</b>	<b>21</b>	<b>25</b>	<b>18</b>	<b>20</b>

# kordushindamised

- Kordushindamine tehti 10-aastase perioodiga **32** kaitseobjektile, neist 2010-2020 20 objektile ja 2012-2022 12 objektile, lisaks 8-aastase perioodiga (2012-2020) veel 2 objektile.
- Esimesel ja osaliselt teisel hindamisel hinnati kaitseobjekte fookusgrupina, kolmandal ja neljandal hindamisel oli reeglina hindajaks üks kaitseala valitsejat esindav ekspert.

# Hinnatud alade osakaal:

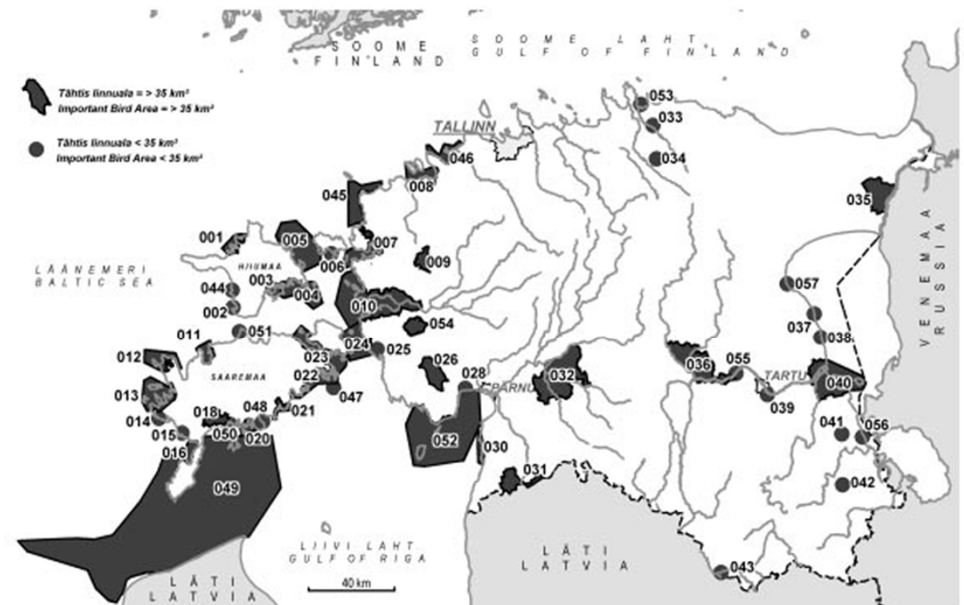
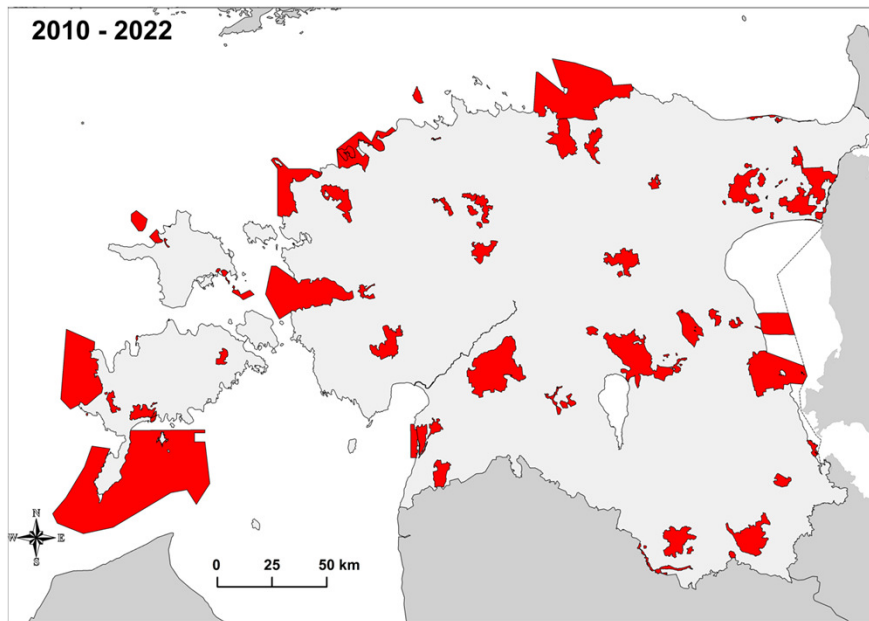
1. Hinnatud alade pindala moodustab kaitstavatest aladest (koos territoriaalmerega) **46,8 %**.
2. Kordushinnatud alade protsent kaitstavatest aladest on 24,1 %
3. Ühekordselt hinnatud alade protsent on 22,7 %

**VS**

CBD otsus: aastaks 2015 kaitsekorralduse tõhususe hindamine **60 %** kaitsealadest



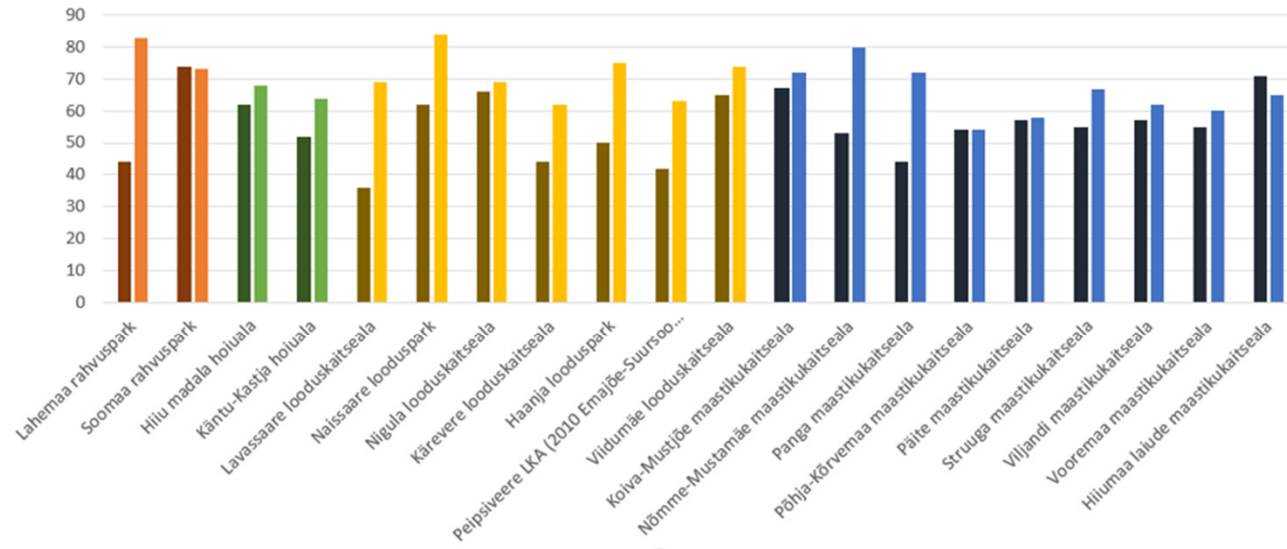
# Täiendavalt tähtsad linnualad (IBAd)?



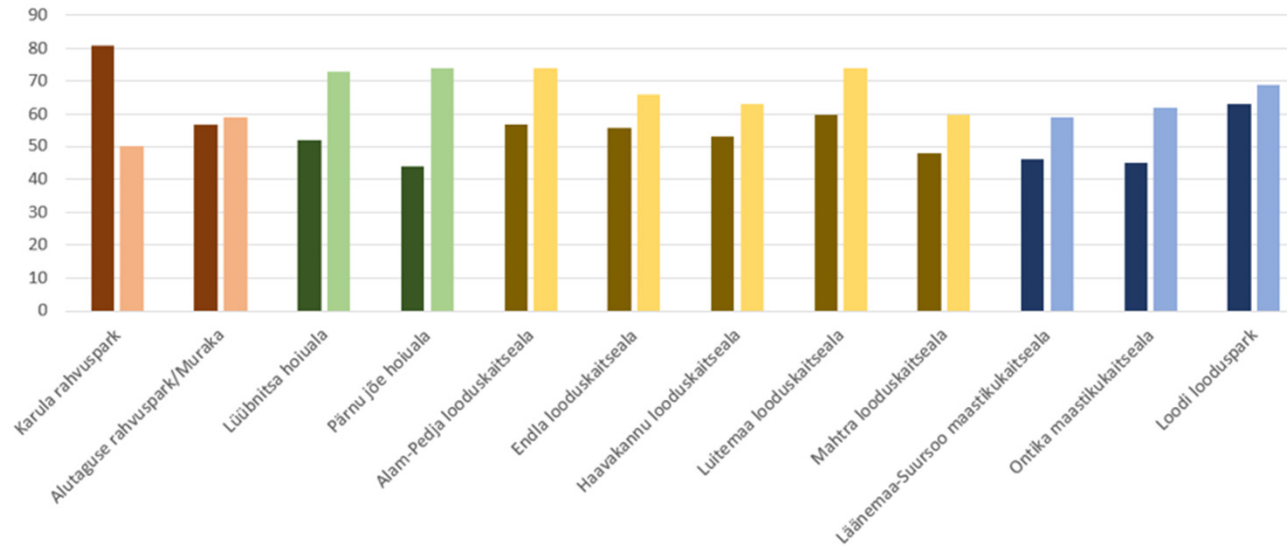
Joonis 1. Tähtsad linnualad Eestis  
Figure 1. Important Bird Areas in Estonia.

Mida METT on näidanud?

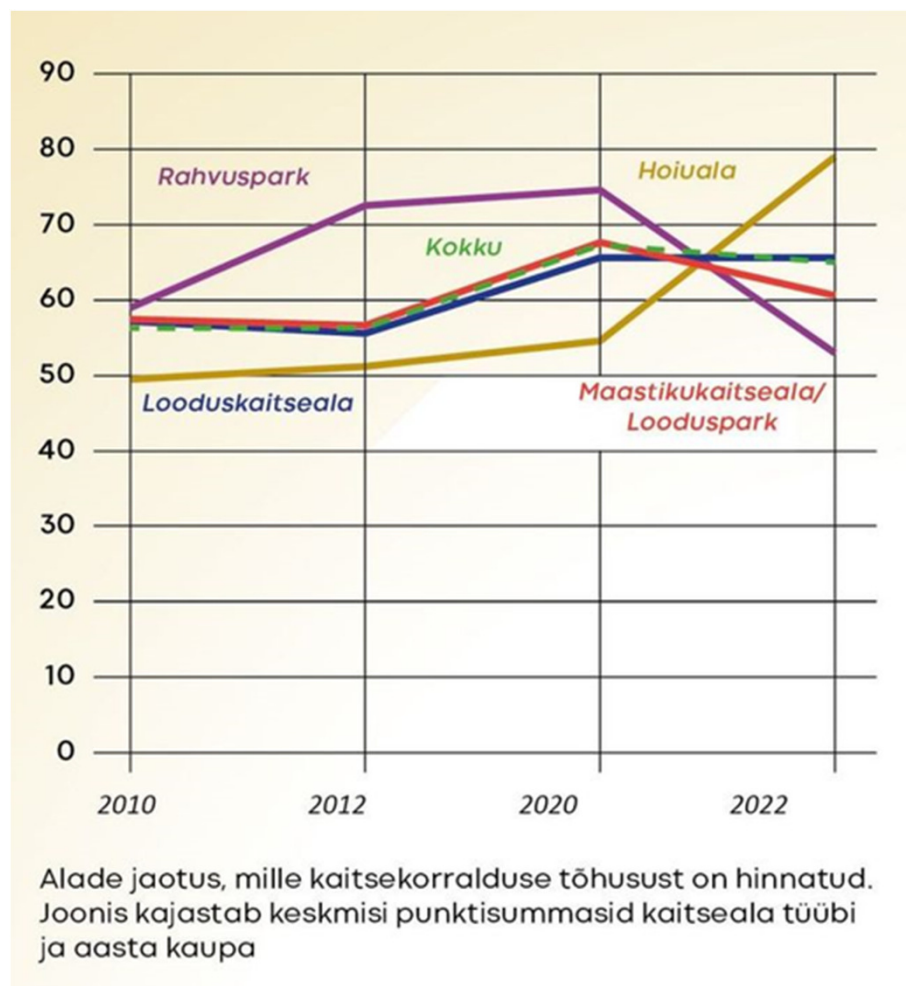
summeeritud 2010/2020



summeeritud 2012/2022



# Perioodil 2010 –2022 hinnatud alade koondanalüüs



**Tabel** Aastatel 2012 ja 2022 korduvana hinnatud nelja looduskaitseala (LKA) ning kolme maastikukaitseala (MKA/LP) väljavõttelised keskmised hindepallid ja nende standardhälbed olulisi kaitsekorralduse faase hindavatele küsimustele. Värviskaala järjestus roheline-kollakas-punane näitab vastavalt kõrgemaid-keskmisi-madalamaid hindedeid ning halliga on toonitud kõige suurema hajuvusega vastused hindamisaastate kaupa.

FAAS	PLAAN	PLAAN	SISEND	PROTSESS	PROTSESS	TULEMUS
küsimus	8.	26. Seire- tulemus	15. Eelarve	11. Uuringud	24. Kohalikud	30. Väärtuste seis
	Tööplaan					
LKA 2012						
keskmine	2,00	1,25	2,00	1,75	0,50	1,67
standardhälve	1,41	0,96	0,50	0,50	0,50	1,15
MKA/LP 2012						
keskmine	1,33	1,33	1,67	1,33	1,33	2,67
standardhälve	0,58	0,58	0,58	0,58	0,58	0,58
LKA 2022						
keskmine	1,75	1,50	1,75	2,25	1,50	2,50
standardhälve	0,50	1,00	0,5	0,50	0,58	1,00
MKA/LP 2022						
keskmine	1,67	1,33	2,00	1,33	1,33	2,33
standardhälve	0,58	0,58	0,00	0,58	0,58	1,00

# Olulisemad probleemid (1: seire)

- enamikel kaitsealadel ja/või lähiümbruses viiakse läbi erinevaid seireprojekte, kuid see ei ole seni piisavalt seotud kaitseala kaitsekorralduse planeerimisega: seire ja uuringute tulemuste põhjal ei ole sageli tehtud sisulisi järeldusi ega kaitsekorralduslikke otsuseid (st kaitsekorraldus ei ole adaptatiivne), praegune seiresüsteem ei arvesta piisavalt kaitsealade vajadusi (st kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste seisundiinfo kogumist), ega paku hinnangut trendide ja vajalike meetmete kohta; seire tulemusi on kaitse korraldajatel raske kätte saada või siis sobilike kaitsemeetmete tarvis interpreteerida.

## Olulisemad probleemid (2: rahastus)

- oluline sisendfaktor tõhusaks kaitsekorralduseks – eelarve – ei ole piisav ning jätkusuutlikult tagatud: on väga väike ja ebastabiilne, tihti projektipõhine. Rahastamise korraldust teeb keerulisemaks ka vastutusala jaotamine Keskkonnaameti, KAURi ja RMK vahel (hoolduse lisarahastuse allikana PRIA). Kaitsealade eelarve planeerimist komplitseerib kohati ka asjaolu, et kasutatakse tegevuspõhist (taastamised, seire, planeerimine jne), mitte kaitsealapõhist eelarvestamist.

Ja milleks METTi saab kasutada?



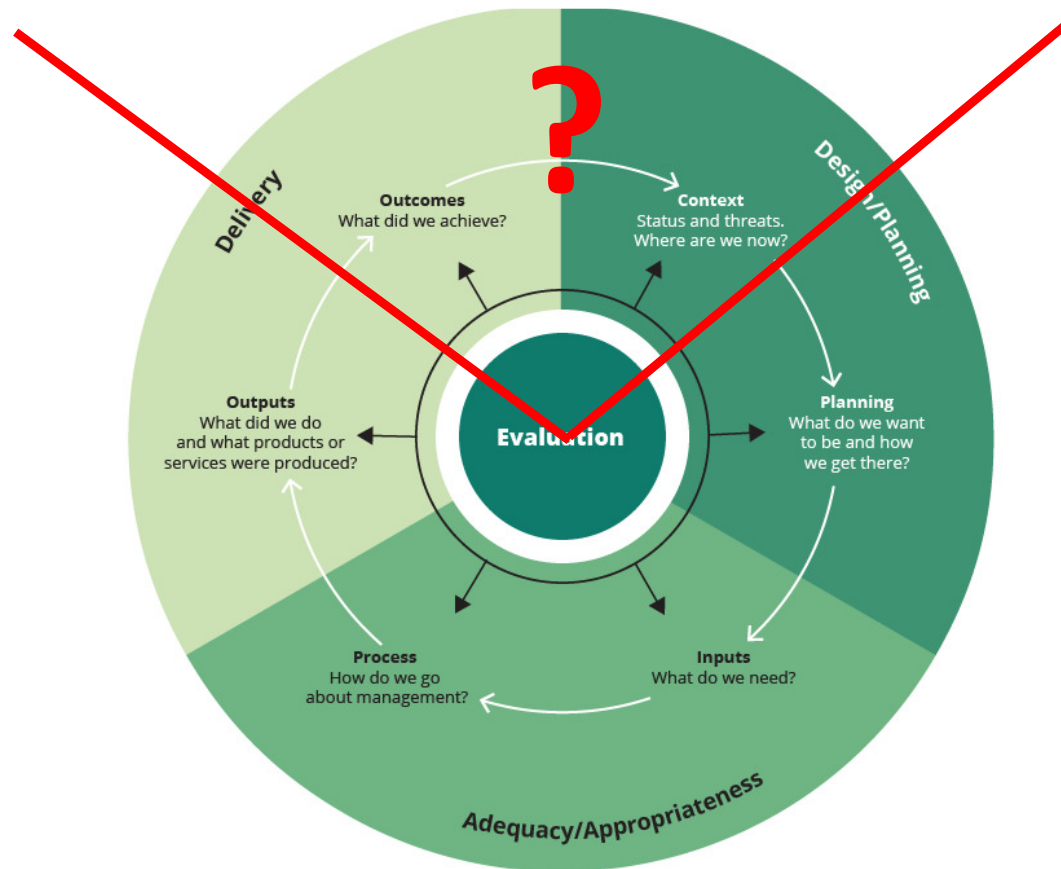
# METT tagab järgmiste tingimuste täitmise:

- suhteline lihtsus (arusaadav ka mittespetsialistidele) ja kiire läbiviidavus, mis ei nõua suurt ajakulu, ega looduskaitsetöötajatele eraldi finantseeringut (= ODAV ja KIIRE);
- kaitsealasiseloomustav ühtlustatud aruandlussüsteem;
- replikatiivsus (taaskorratavus);
- andmestiku terviklikkus, mis tagab ajalise dünaamika jälgitavuse;
- võimalus punktiarvestuseks, mis annab teatud võrreldavuse nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt.

# METT metoodika tinglikkus:

- kaitsekorralduse tõhususele suunatud kiireloomuline tulemusseire; metoodika ei sobi looduskaitstesüsteemi **süvaanalüüsiks**
- mõeldud üksikute kaitsealade hindamiseks, kusjuures hindajateks on nende kaitsealade kaitsekorralduse eest vastutavad töötajad. Seetõttu ei saa selle hindamise tulemusi käsitleda **sõltumatutena**
- rahvusvaheliselt põhjustavad ökoloogilised, majanduslikud, kultuurilised ja nendest tulenevad looduskaitstesüsteemide erinevused ka **süsteemalisi erinevusi** metoodika tõlgendustes ning ankeedi täitmisel tehtavates valikutes.

# Mida ei lahenda METT?



Kaitseala kaitsekorralduse ja selle tulemus-hindamise tsükkel nn WCPA meetodilise raamistiku tähenduses

# Tänu

## KESKKONNAAMET

- Marju Keis, Agu Leivits ja kümned küsimustike täitjad

## MAAÜLIKOOL

- Tehnilisi analüüse läbi viia aidanud üliõpilased: Kairi Leibur, Triinu Vaab, Siim Štšjogolev ja Merily Mürsepp

TURGUTAME LINNALOODUST!

# EESTI LOODUS

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 600 000

Mai-juuni 3/2024



**SÕRVE  
KAITSEALA**  
rikas loodus  
Tallinna külje all

**VÖÖTHUUL-  
SÕRMKÄPP**  
teeme tutvust  
aasta orhideega

**ÜRASKID**  
kuidas kaitseme  
meie metsi?

**LOODUSKAITSEKUU**  
taastame looduse  
inimese ümber!



LOODUSKAITSE

## KAS KAITSEALAD KAITSEVAD?

Oleme harjunud, et looduse kaitmine on iseenesestmõistetav ja põhjendatud eluvaldkond, kus ei ole tavaks küsida, kui kasulik või tõhus see on. Nii ongi looduskaitse tõhususele ja tulemuslikkusele hakatud pingsamalt mõtlema alles üsna hiljuti, kuigi klassikalise looduskaitse algusaeg jääb poolteise sajandi taha.

Tekst: MART KÜLVIK, MARJU KEIS, AGU LEIVITS

Maailma looduskaitseühenduse (IUCN) 1992. aastal Caracases vastu võetud tegevuskava „Pargid elule“ [6] võib pidada esimeseks rahvusvaheliseks poliitiliseks dokumentiks, kus on eraldi teemana käsitletud looduskaitsealade kaitsekorralduse tõhusust ning püstitatud omaette eesmärki seda parandada.

Kümmekond aastat hiljem pandi sama siht kirja nõudlikumas vormis: 2004. aastal võeti elurikkuse (bioloogilise mitmekesisuse) konventsiooni liikmetele mõeldud konverentsil Kuala Lumpuris vastu ülemaailmne kaitsealade tööprogramm [1]. Muu hulgas seati sellega siht töötada välja ja hakata rakendama meetodeid, standardeid ja indikaatoreid, hindamaks kaitsekorralduse tulemuslikkust vähemalt 30% kaitstavatest aladest [1]. Nagoya 2010. a konverentsi otsusega suurendati eesmärki isegi 60 protsendini aastaks 2015 [2].

Ka Euroopa Liidu elurikkuse strateegia kohustab saavutama 2030. aastaks tulemusliku kaitse kõikidel kaitsealadel ja tegelema sellekohase hindamisega [3, 13].

### PALJU MÕÕDIKUID

Kuni praeguse ajani ei ole maailmas kokku lepitud, milliste meetoditega hinnata looduse kaitsemise sobivust. Ühtses kaitstavate alade andmebaasis Protected Planet [14] on toodud 78 meetodi-

kat, mis kõik püüavad hinnata kaitsekorralduse meetmeid. Eesti kohta on andmebaasis teave METT-i (Management Effectiveness Tracking Tool), Birdlife IBA (Important Bird Area; Eesti tähtsad linnualad), PAN Parks-i (Protected Area Network Parks, Eestis Soomaa rahvuspark) ja Euroopa kaitsealade diplomi (The European Diploma for Protected Areas; Matsalu rahvuspark) meetoodika kasutuse kohta.

Seega on käsitused väga erisugused: mõni on põhjalik ja aeganõudev, teine keskendub kultuuriga seotud aspektidele, mõne rõhuasetus on koostatud (vt ka tekstikasti „Näiteid teiste meetoodikate kohta“). Paljud riigid on valinud lihtsamad ja kiiremaid tulemusi andvad hindamismõõdikuid, üks levinuim nendest on METT. Selle meetoodika algne versioon töötati välja Maailma Looduse Fondi ja Maailmapanga koostöös ning esialgu hinnati sellega metsakaitsealade kaitse projektide edukust [16].

METT-i meetoodika lähtub maailma looduskaitseühenduse kaitsealade kaitsekorraldusringi mudelist, kus hinnatakse ette antud etappide ehk hindamistükkide järgi. See koosneb kuuest etapist: kontekst (hetkeolukorra kirjeldus) ja plaani koostamine (tegevusplaan, mis aitab eesmärgi saavutada), sisend (vajalik ressursside) ja protsess (vajalikud tegevused) ning väljund (tehtud tööd) ja tule-

### NÄITEID TEISTE METOODIKATE KOHTA

- Vaga põhjaliku analüüsi näeb ette näiteks Unesco välja töötatud meetoodika Enhancing our Heritage (EOH) [15].
- The Rapid Assessment and Prohibition of Protected Area Management (RAPAM) on moodus, millega hinnatakse arengumaade looduskaitsekorraldust [3].
- Coach Observatory Mission Information Toolkit (COMIT) on laiem elurikkuse kaitse tõhususe meetoodika, see kaib ka koostusmaterjalide kohta [7].
- IUCN Green List on maailma looduskaitseühenduse kasutatav kaitsealade sertimisprogramm (vt iucngreenlist.org).

mused (vt ka lk 14). Iga etapi jaoks on loodud sobivad hindamiskriteeriumid ja vastavuslennid ning nende kohasusele antakse hindet. Eestis seni kasutatud METT-i versiooni järgi esitatakse iga kaitseala kohta 30 küsimust, millel on neli vastusevarianti hindepunktidega 0, 1, 2 või 3, neile lisandub mõni (4 x 3 tk) ühepunktiline lisaküsimus (vt „Küsimustiku näide“ lk 14).

### EESTI KAITSEALAD TOIMIVAD HÄSTI

Hinnates Eesti kaitsealade kaitsekorralduse tõimet, oleme proovinud järgida maailmas ülekaalus olevat käsitust. Selleks valiti aastal 2009–2010 maailma looduskaitseühenduse ja kogenumate naabritega konsulteerides välja lihtne ja kiire METT-i meetoodika ning kohandati see Eesti tarbeks [8]. Kohe pärast seda, aas-

Täna kaasa mõtlemast!